

CANVIS DE DEUTE PER NATURALESA

Del deute il·legítim al “canvi” pervers

José Elosegui

15/12/2006

www.revistapueblos.org

Al deute deshonrós generat a Amèrica Llatina pels governs il·legítims des de la creació dels organismes financers internacionals -a la dècada dels seixanta- ara s'hi agrega un nou mecanisme pervers: el canvi de deute extern per naturalesa. Un nou recurs del capital transnacional per augmentar el seu control sobre els països pobres. Si bé aquest mecanisme ha estat posat en marxa per Estats Units en una desena de països, els casos de Paraguai i Colòmbia són ben il·lustratius del paper que juguen en aquests processos les grans “transnacionals” de la conservació.

Els programes de “canvi de deute per naturalesa” es tracten, a simple vista, d'un acord entre el govern estadunidenc i un govern d'un país pobre deutor, mitjançant el qual Estats Units exonera del pagament d'una part del deute extern a aquest estat. En contrapartida, el país deutor ha d'invertir una determinada quantitat de diners que Estats Units li atorga per implementar projectes de conservació del seu medi ambient.

Sembla un conte de fades: Estats Units es transforma en un estat protector i salvador de la Mare Naturalesa a nivell mundial, que al mateix temps allibera als països més pobres d'haver de pagar el seu deute extern.

Amb una mirada una mica més profunda es descobreix un entramat complex de relacions que tira per la borda la història del “Germà Gran”.

Sota l'excusa de la cura del medi ambient, el govern estadunidenc, l'Agència d'Estats Units pel Desenvolupament Internacional (USAID) i grans organitzacions no governamentals (ONG) d'aquest país, entre altres actors, despleguen una brutal estratègia d'apoderament dels recursos naturals dels països no desenvolupats.

El mecanisme

Els “canvis de deute per naturalesa” van ser creats a mitjans de la dècada dels vuitanta i en els últims anys van augmentar els acords d'aquest tipus assolits per Estats Units. Aquest país ja va firmar aquest tipus de convenis amb nacions com Bangladesh, Bèlice, El Salvador, Filipines, Panamà, Perú, Colòmbia i Paraguai.

L'estructura general d'aquests acords segueix, a grans trets, la següent lògica. Com a exemple: el govern d'Estats Units atorga a un país deutor nou milions de dòlars, que li descomptarà a més del seu deute extern.

Grans ONG conservacionistes també atorguen fons a l'estat deutor. Les estadounidenques Nature Conservancy, Conservation International i World Wildlife Fund, considerades com a grans transnacionals de la conservació, figuren en varis d'aquests acords.

El país “beneficiari” es compromet a utilitzar durant un temps determinat els diners que reben en la implementació de projectes de conservació dels seus boscos tropicals, dirigits per ONG locals que han de ser reconegudes per Estats Units.

Aquest tipus d'acords són possibles sota les disposicions de la Llei de Conservació de Boscos Tropicals (TFCA, per les seves sigles en anglès), promulgada a Estats Units al 1998. Aquesta norma regula la utilització per part del govern estadunidenc de fons pressupostaris per finançar projectes de conservació a diverses parts del món.

Segons l'Ambaixada estadunidenc a Colòmbia, la TFCA va ser creada per “proporcionar una oportunitat, als països que qualifiquin com en vies de desenvolupament, de reduir el seu deute amb Estats Units, a la vegada que generen finançament per a activitats que ajudin a conservar les seves àrees importants de boscos tropicals” [1].

D'altra banda, la USAID també està involucrada en la firma d'aquests acords.

Paraguai: el cas més recent

El govern paraguaià, presidit per Nicanor Duarte, al juny va firmar un acord de canvi de deute per naturalesa amb el d'Estats Units, que encapçala George Bush, per una suma que supera els set milions de dòlars. L'acord encara ha de ser aprovat pel Congrés paraguaià.

Segons informació brindada pel Ministeri d'Hisenda de Paraguai, l'acord, en el que participa la USAID i sempre en el marc de la TFCA, és el primer canvi de deute que firma aquest país [2].

Paraguai es va comprometre, prossegueix el Ministeri d'Hisenda, a “generar fons en moneda local per utilitzar en la conservació de boscos tropicals a Paraguai” [3], tasca que duran a terme ONG locals.

El ministre d'Ambient paraguaià, Alfredo Molinas, va ser més enfàtic encara. Segons el diari paraguaià ABC Color, el jerarca va dir que els diners que el seu país rebí d'Estats Units “estan lligats” a projectes del bosc tropical de l'Alt Panamà. Molinas va subratllar que l'acord amb Estats Units constitueix una “fita històrica” en el procés de reducció del deute extern de Paraguai.

Vàries organitzacions i congressistes opositors al govern de Duarte van manifestar la seva disconformitat per la poca informació i l'absència de discussió pública sobre el canvi que es va firmar amb Estats Units.

Organitzacions no governamentals inclús van demanar aplaçar la firma del conveni, per impulsar abans una discussió nacional sobre els seus riscos i beneficis en seminaris, debats i fòrums.

Una mirada una mica més profunda: Colòmbia

Segons informació brindada per l'Ambaixada d'Estats Units a Colòmbia, aquests dos

països a l'abril de 2004 van acordar un canvi de deute per naturalesa per uns deu milions de dòlars [4].

Per la seva banda, el govern colombià, que presideix Álvaro Uribe, es va comprometre a utilitzar els fons en la implementació de projectes locals de conservació, amb l'objectiu de protegir importants àrees de boscos tropicals.

Per dur a terme aquest canvi de deute per naturalesa, el govern d'Estats Units va cedir a Colòmbia 7 milions de dòlars d'assignacions sota la TFCA. Les ONG Nature Conservancy, Conservation International i World Wildlife Fund van contribuir amb 1,4 milions de dòlars.

Les àrees de Colòmbia que es beneficiarien per la firma d'aquest acord són els boscos del nord-est dels Andes tropicals, la regió del riu Orinoco a les Planures Orientals i el Carib. Aquestes zones són immensament riques en fauna i flora.

Segons Hildebrando Vélez, integrant de la organització ambientalista Censat Agua Viva – Amigos de la Tierra Colombia, la TFCA exigeix que en el país que rep els fons s'estableixi un administrador que els manipuli, que tingui la confiança d'Estats Units [5]. Vélez explica que en el cas colombià l'administrador és el Fons per l'Acció Ambiental, fundació sense ànims de lucre constituïda a l'any 2000. Aquesta institució és l'encarregada de cedir els fons per finançar projectes d'ONG colombianes, disposades a treballar en la conservació dels boscos tropicals en les àrees seleccionades.

Les conseqüències

En realitat el que s'aconsegueix amb els programes de canvi de deute per naturalesa és entregar a Estats Units i a Nature Conservancy, Conservation International i World Wildlife Fund, el poder de decisió sobre els recursos naturals d'un país.

El país deutor, que suposadament és el “beneficiari” del canvi, en realitat perd possibilitats de decidir sobre l'us dels seus propis recursos, facultat que cedeix al govern estadounidenc, a les empreses privades associades a ell i a les grans transnacionals de la conservació.

Generalment pel mig hi ha les regions més riques i abundants en recursos de la nació deutora. Aquest país no només depèn, amb aquests canvis, de decisions foranies per utilitzar els seus recursos, sinó que a més queda exposat a l'ingrés al seu territori de grans empreses privades que es dediquin a brindar serveis ambientals, entre altres.

A El Salvador va quedar sota “protecció” un bosc nuvolós únic en aquest país, on hi proliferen orquídiades i exemplars estranys de monos aranya, pumes, i mussols ratllats. A Belice, el canvi li va costar a l'estat l'entrega d'un segment del Corredor Muntanyenc Marí Maia, que compon un troç de costes al Carib. En el cas de Perú, l'acord amb Estats Units va incloure el Santuari Històric de Machu Picchu i la denominada Reserva Natural de Pacaya-Samiria, així com boscos tropicals de la selva amazònica.

L'ambientalista Hildebrando Vélez realitza una crítica dels projectes de conservació locals que s'implementen en el marc del compliment d'aquests programes de canvis de deute per naturalesa. Explica que aquests projectes “estarien orientats a que actors particulars realitzin tasques que són responsabilitat de l'Estat, debilitant al mateix i transferint les

seves funcions a actors privats” [6]. Aquestes iniciatives també buscarien “assegurar la conservació biològica amb el propòsit de tenir una disponibilitat futura de recursos per proveir serveis ambientals privatitzats” [7], agrega Vélez.

Els serveis ambientals (com l'ecoturisme) responen a una lògica de mercantilització de la naturalesa, segons el qual els recursos naturals tenen un valor econòmic i per tant poden ser venuts. Vélez explica, a més, que aquests serveis són prestats per grans corporacions transnacionals o els seus subsidiaris nacionals.

És d'esperar que aquestes empreses no respectin els drets de les comunitats locals que habiten a les zones on elles operen. Aquestes comunitats corren el risc de perdre els seus territoris i els seus recursos naturals per la firma d'acords en els que va participar el propi govern del seu país.

Vélez va més enllà en la seva crítica dels projectes de conservació pactats en el marc de canvis de deute per naturalesa. Considera que també servirien per mitigar els impactes mediambientals dels megaprojectes que es realitzin en el marc de la iniciativa per la Interacció de la Infraestructura Regional Sud-americana (IIRSA). El que sembla preocupar a l'ambientalista colombià és que mitjançant aquestes accions de mitigació d'impactes ambientals, que en principi sempre són benvingudes, es poden encobrir els greus defectes de l'IIRSA a la regió.

D'aquesta manera, els canvis de deute per naturalesa són un complex mecanisme polític i financer destinat a assegurar al govern d'Estats Units i a les grans “transnacionals de la conservació” el dret d'apoderar-se dels recursos naturals dels països més pobres i dependents.

L'ús d'aquests recursos permet a més a Estats Units satisfer una de les demandes més importants del sistema capitalista i neoliberal que promou, que és la promoció de la participació d'empreses transnacionals que es dediquin, entre altres tasques, a la gestió dels recursos i a la venda de serveis ambientals. En aquest sentit, resulten bastant clars els processos d'apropiació i privatització de l'aigua en països rics en aquest recurs, principalment a Amèrica Llatina.

Publicat originalment a la Revista Biodiversidad, octubre de 2006, un projecte conjunt de REDES-AT (Uruguay) i GRAIN (Espanya). Ha estat agafat d'Ecoportal.

Notes

[1] “Acuerdo de canje de deuda por naturaleza para Colombia”. Ambaixada dels Estats Units d'Amèrica. Bogotà, Colòmbia. 23 d'abril de 2004. Veure a: <http://bogota.usembassy.gov>

[2] “El Gobierno firmó convenio para canjear deuda por naturaleza con Estados Unidos”. Ministerio de Hacienda, República del Paraguay. 7 de juny de 2006. Veure a: <http://www.hacienda.gov.py>

[3] Ídem.

[4] “Acuerdo de canje de deuda por naturaleza para Colombia”. Embajada de los Estados

Unidos de América. Bogotá, Colombia. 23 d'abril de 2004. Veure a:
<http://bogota.usembassy.gov>.

[5] "Canjes de deuda por naturaleza". Hildebrando Vélez. Revista Biodiversidad, número 42. Octubre de 2004.

[6] Ídem

[7] Ídem